

M. T. B. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. ^{Ref.}
_{Sur.} 756

Title: *Kautika Mahatmya*
(Meadiga Purana)

Later

756

कार्तिक महात्म्यम् from
नारदीय पुराण.

: Kār tika mahātmya from		Title
:	: Nāradya Purāṇa	Author
:	:	Editor
:	:	Year, Vols.
:	:	Publisher
756 :	:	Remarks

102

कः क ॥ सुरगणागतवाद्यादिमंगलेः ॥ मानोभिलषीतान् कामान् सर्वदेनेषददा ॥ नवः ॥ १८ ॥ इषस्यशुक्लेका
वेका ॥ वदुथापनं भवेत् ॥ निशातुयाशशेषेण गीतवाद्यादिमंगलान् ॥ १९ ॥ कुर्वन्ति नित्यं दैवप्रातरुत्थाय म
दा ॥ ते मत्प्रातिकरानित्यं मत्संनिध्यं व्रजन्ति हि ॥ २० ॥ पाद्धार्या च मनीयापि यद्भवद्भिरुपाहतं ॥ तदद्भ
रः न गुणतस्माज्जातं वः सुरनायकः ॥ २१ ॥ वेदाः शंखोदताः सर्वतिष्ठन्त्येकत्र संस्थिताः ॥ तानानथाप्य ह
र्त्वा द्वाह्वासागरनंदनं ॥ २२ ॥ अधश्चतिवदाम्बुमंजरीं बाजसमान्विताः ॥ प्रत्यहं कार्तिके मासा विप्रसामे
वास्तेषु पर्वतः ॥ २३ ॥ यत्स्य रूपो ह मपि च भवा मिह कमध्यगः ॥ भवन्तोपि मया साधं समायांतु मुनीश्वराः ॥ २४ ॥
वदुर्गैसा स्मिन् च कुर्वन्ति प्रतस्तानं सुरात्तमः ॥ ते सर्वे यज्ञावर्हिषे सुस्नाता स्फुर्न संशयः ॥ २५ ॥ यैकोति

तिर्कव्रतं सम्यक् कुर्वन्ति मनुजाः सदा ॥ विघ्नेभ्यो रक्षणं तेषां तथा कार्यं यमत्वेन ॥ २६ ॥ देयास्त्वया
 त्रैलोक्ये दिसंपदः ॥ धनवृद्धिर्धनाध्यक्षत्वेन कार्या ममाज्ञया ॥ २७ ॥ ममरूपधरः साक्षाज्जीवन्मते
 ह्ययं यतः ॥ आजन्म मरणेन कृतमेतद्भूतं मया ॥ २८ ॥ यथोक्ता विधिना सम्यगमानो भवतामपि ॥
 एकादश्यां तयत्याहं भवाद्भिः परिबोधितः ॥ २९ ॥ अतश्चैषातिमान्यात्तत्सततं मत्प्रियास्तरः ॥ व्रतद्वयं स
 गिदं नैरेकतं सान्निध्यकृद्येन न चान्यदास्ति ॥ ३० ॥ दानानि तीर्थानि तपानि यज्ञः स्वर्लोकदोने
 सुरासुरोत्तमः ॥ ३१ ॥ ॥ इति श्रीनारदाय पुराणे कार्तिके माहात्म्ये चतुर्थोऽध्यायः ॥ ॥
 श्री ॥ ॥ नारद उवाच ॥ इत्युक्ता भगवान्निष्ठुः प्रफरीतुल्यरूपधरः ॥ सोऽप्यपाताज्जलो विधाय

कः कथं ॥ वेदे वेदे वेदे वेदे शकारणं किंच कथ्यतां ॥ २ ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ साधु एषं त्वया कौंतेय पु
 १०३१ वेकाग्रमानसा ॥ एषो वै न्यस्थः संप्रादं देवर्षिं नारदस्य च ॥ ३ ॥ एवमेव पुरा एषो नारदः एषुना त
 दा ॥ उवाच कार्तिकाधिक्यकारणं सर्वं वेन्मुनिः ॥ ४ ॥ नारद उवाच ॥ शंखनाभा सवत्पूर्वभस्त्र
 रः सागरात्मजः ॥ त्रिलोकामणनः शम्भुर्नमो बळपद्मराजः ॥ ५ ॥ जित्वा दिवान्भिराकृत्वा स्व
 र्लोकं तस्मिन् महासुरः ॥ इन्द्रादिक्लोकपाळानां अधिकारान् समहासुरत्वं ॥ ६ ॥ तद्भयादयते तद
 वासवर्णादिगुहागतः ॥ न्यवसन् बहुवर्षाणि सावेराधाः सवासवः ॥ ७ ॥ सवर्णादिमहा
 दुर्गसां स्वित्ताः स्त्रिदशायदा ॥ तददृश्यापि चरुस्ततदीदृश्याश्च चारयत् ॥ ८ ॥ हता

कारास्त्रिदशामययायघपिनिर्जिताः॥ लक्ष्यतेवळयुक्तास्ते करणीयंमयाकृतं शकं॥ ७॥ अज्ञा
 अकथं देववेदमंत्रबळान्विता॥ तानहनिथेततः सर्वबळहीनाभवन्ति हि॥ १०॥ इतिमन्वाततो दैत्या विष्णु
 मालस्या नोदितं॥ सत्यलोकाज्जहोसुराश्वेदानां दिस्वयंभुवः॥ ११॥ नीतास्तुतेनयेवेदास्तद्व्यातिनराकुम
 त्र॥ तोयातोवीविभुर्यज्ञमंत्रबीजसमान्विताः॥ १२॥ तान्मार्गमाणाः शरैवापिसमुद्रांतरगोप्तमत्र॥ सददशत
 तौदैत्यः क्षत्रवेदतत्रसांख्यिताः॥ १३॥ धैः अंब्रह्मास्तरैः सार्धं विष्णुशरणमन्वगात्र॥ पूजोपकरणानृष्टहोवक्त
 ठभुवनंगताः॥ १४॥ तत्त्वतस्यप्रबोधायनीतवाद्यादिकाः क्रियाः॥ चक्रेर्देवास्तथागंधधूपदापानमुद्रमुद्रः॥ १५॥
 अथप्रबुधाभगवान्तद्राक्षिपरितोषितः॥ ददृशेतैः स्तरैस्तत्रसहस्राचैः समह्युतिः॥ १६॥ उपचारै
 षोडशाभिः संपूज्यास्त्रिदशास्तथा॥ दंडवत्पातितार्हिमोतानुवाचायमाधवंः॥ १७॥ आभगवान्नः॥

स एव चक्रावजातस्तदा प्रप्रातिपाथिव॥ ८॥ अथसर्वीपसंगम्यप्रयागंमुनयोपयुः॥
 १०३ विष्णोर्वेदावेधात्रिलक्ष्यान्वेदान्यवेदयन्॥ ७॥ धौलं वेदात्मयज्ञास्तब्रह्मादेवैः समान्व
 तः॥ अयजद्वाजमेधेनदेवा विगतासंयुतः॥ १०॥ तदंतेदेवगंधर्वायक्षपन्नगगुह्यकाः॥ ११॥
 गम्यदंडवद्वमो विज्ञाप्यतत्रचाक्रे॥ ११॥ देवाउचुः॥ देवदेवजगन्नाथाविज्ञाथंभृणुनः प्र
 मा॥ हर्षकाकोयमस्माकं तस्मात्त्वं वरदोभव॥ १२॥ स्थानोस्मिदुहिणो वेदानश्रान्नापुनस्वय
 यज्ञभागांस्वयंप्राप्तास्तत्प्रसादाद्विमापते॥ १३॥ स्वस्थानमतदतश्चेष्टशयिण्यापुण्यवधने॥ अ
 क्तिमुक्तेप्रदवास्तप्रसादाद्वरतः सदा॥ १४॥ कालोपयमहापुण्याब्रह्मप्रादिरुद्भूद्विद्वत्॥ त
 प्राक्करजपज्वास्तववर्मतददस्वप्नो॥ १५॥ आभगवानुवाच॥ ॥ ममायतनतदवायइयादि

॥ सिनः कश्यपस्य च ॥ १ ॥ सतं कमंडलौ ॥ क्षिप्रं ह्यपया क्षिप्तवान्मानेः ॥ तावत्स नमो मोत
 ततः रूपेण्यवेशयत् ॥ २ ॥ तत्रापि नमो मोता वत्कासारं प्राययं दत्त ॥ एवमसागरे क्षिप्तं त
 त्रसो संव्यवर्धत ॥ ३ ॥ ततो वधीत्स तशः खविष्णुर्मह्यस्वरूपधृक् ॥ अथ तस्य करे धत्वा वद
 त्वनमागमत् ॥ ४ ॥ तत्राह्वयं श्रवणं नवीनिदमाज्ञापयाद्विष्णुः ॥ श्रीमद्गुवानुवान् ॥ ॥ ऊकात
 र्नि सद्भास्तु पूय वेदानमार्गतः ॥ ५ ॥ तानानयधर्तारिताः सरहस्या ऊकातरात् ॥ तावत्प्रया
 गतिष्ठा मिदं देवतागणसंयुतः ॥ ६ ॥ नारद उवाच ॥ ततस्तस्मै सर्वे मुनिभिस्तपो बळसमानि
 देः ॥ उद्धारजोऽसौ जीवास्ते वेदाय शसन्विताः ॥ ७ ॥ तेषु यावान्मि तयेन लब्धं तावत्सि तस्य

॥ ३१ ॥ इदं त्वमितिकमात् ॥ नृणां ददाति हि स्नानं मयेकं मकरैरवौ ॥ २५ ॥ पूयं मुनीश्वरः ॥ सर्वे
 राप्तिवः ॥ बदरावनमध्यं च सदा तिष्ठामि सर्वगः ॥ २६ ॥ अस्य उदराभिर्वर्षं स्तपसा प्रायते फ
 वं च सेकेन भवाद्भिः प्रायते सदा ॥ २७ ॥ स्नानस्य दर्शनं परं श्रेयं कुर्वति नरोत्तमा ॥ जीवन्मुक्तास्त
 वः ॥ ते वा वतिष्ठते ॥ २८ ॥ नारद उवाच ॥ एवं देवान् देवदेवस्तथा क्त्वा तत्रैवा तर्धानमात्सवे
 रारिर्ध्वं स्वांशे केस्तत्र तिष्ठन्तर्धानं प्रापुरा द्रादयस्ते ॥ २९ ॥ गाथा मिमायः शृणुयान्नरोत्त
 दिद्यद्वापि विमुद्दिचताः ॥ सतीर्थराजं बदरीवनं च गत्वा फलं यत्समवाप्नुयात्तत् ॥ ३० ॥ इ
 दं पुण्यपुराणकार्तिकमाहात्म्यं पंचमोऽध्यायः ॥ ॥ पृथु रुवाच ॥ महत्फलं त्वया प्रोक्तं
 नो हि कमाधयोः ॥ तयोस्ताना विधीं क्लृप्तं सम्यक् नियमानां पि नारद ॥ १ ॥ उद्यापना विधिं च

॥ सिन्धु नत्तथा स्तुतमवत्वेत ब्रह्मस्यैवामिति वृथा ॥ १६ ॥ सूर्यवंशोद्भवो राजा पंगामत्र नायि-
 त्ततः सूर्यकन्यायात्रा काळिद्योयोगमेष्यति ॥ १७ ॥ यूयं सर्वे ब्रह्माद्यानि वसध्वमद्या सह ॥ तीर्थ-
 त्रासोऽप्यात तीर्थमेतद्वा वृथाति ॥ १८ ॥ दानं तोहामजपतो यज्ञश्च आदिका क्रियाः ॥ अनेत फल-
 वन्तः सन्निध्यकराः सदा ॥ १९ ॥ ब्रह्महत्यादिपापानि सप्त जन्म कृता निच ॥ दर्शनादस्यती-
 र्निस्तुत्याति तत्क्षणात् ॥ २० ॥ देहत्यागं तु ये धीराः कुर्वन्ति मम सन्निधौ ॥ मत्तनुं प्रावृण्वन्ति
 गोतिष्ठन्तः ॥ २१ ॥ पितृनुद्दिश्य ये प्रादुर्भवन्त्यत्र ममागुतः ॥ तेषां पितृगणाः सर्वे याति वैमल्यला-
 देः ॥ २२ ॥ ऋषयो वमहाः पुण्याः फलदोक्त सदानृणां ॥ सूर्यमकुरोस्ता यिनां पापनाशनं ॥ २३ ॥ मरु-
 तः शानं प्रकुर्वन्ति ॥ दर्शनेनैव पापानि क्षीयन्ति स्थायथा तमः ॥ २४ ॥ सत्त्वकत्वस-

चक्षुः
 ॥ २५ ॥ ब्रह्मपूजाणां तदर्थकं ॥ १० ॥ शौचकर्म विहानस्य निः फलाः सकळाः क्रियाः ॥ मुखशुद्धि विहान-
 रापत्राः फलदा मताः ॥ ११ ॥ दंतजिह्वा विभुद्धि च ततः कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ आयुर्वेदं यशो वचः प्रज्ञाः प-
 रानिच ॥ १२ ॥ ब्रह्मपूजां च मध्यां च लुन्ना धो हवनस्यते ॥ इति मंत्रं समुच्चार्य द्वादशांगुल्यो गृह्य-
 तः ॥ १३ ॥ क्षीरं दध्ना स्यात्समिधं क्षयाह पोषणा विना ॥ प्रतिपदं नवमीषष्ठाश्वकीं दिनेषु च ॥ १४ ॥ स-
 रीरां परागचन कुर्याद्दत्तधावनं ॥ कटकी वृक्षकार्पासीनि गुंडी ब्रह्मवृक्षकाः ॥ १५ ॥ वटं रुद्रव-
 न्वर्चयेद्दत्तधावनं ॥ ततो विष्णुः शिवस्यापि गृहगच्छेत्प्रमन्नधीः ॥ १६ ॥ गंधपुष्पाक्षतानि ब्रह्म-
 दुर्गाप्राप्ति तत्परः ॥ तत्र देवस्य पाद्यादनुपचारा नृपयक एव ॥ १७ ॥ कृत्वा स्तुत्वा पुनर्नत्वा कु-
 र्यात्तद्विना दमगळान् ॥ पुष्पैर्गंधैश्च तां ब्रह्म मायका नापि चोचयेत् ॥ १८ ॥ शालयेमान परायतस्त-
 म्मर्त्यः ॥ तपांसि यज्ञदानानि कृत्वा दपु जगद्दुराः ॥ १९ ॥ तुष्टिदानं कळो यस्माद्रुत-

॥ वद कुमहं सि ॥ नारद उवाच ॥ त्वविष्टोरंभसंजातो नाज्ञातां विद्यते तव ॥ २ ॥ तथा पिवंदेते
 ॥ माहात्म्यं शृणु वेनज ॥ आश्विजस्य तु मासस्य या शुक्ले कादम्भी भवेत् ॥ ३ ॥ कार्तिकस्य व्रता
 ॥ त्रयोदश्यां कुर्यादतं दितः ॥ रात्र्यां तुर्यां शशिषा यस्मिन् तिष्ठेत् सदा व्रती ॥ ४ ॥ नैर्ऋत्यायां व्रजे द्वा मा
 ॥ त्रयोदश्यां कुर्यादतं दितः ॥ रात्र्यां तुर्यां शशिषा यस्मिन् तिष्ठेत् सदा व्रती ॥ ४ ॥ नैर्ऋत्यायां व्रजे द्वा मा
 ॥ त्रयोदश्यां कुर्यादतं दितः ॥ रात्र्यां तुर्यां शशिषा यस्मिन् तिष्ठेत् सदा व्रती ॥ ४ ॥ नैर्ऋत्यायां व्रजे द्वा मा
 ॥ त्रयोदश्यां कुर्यादतं दितः ॥ रात्र्यां तुर्यां शशिषा यस्मिन् तिष्ठेत् सदा व्रती ॥ ४ ॥ नैर्ऋत्यायां व्रजे द्वा मा
 ॥ त्रयोदश्यां कुर्यादतं दितः ॥ रात्र्यां तुर्यां शशिषा यस्मिन् तिष्ठेत् सदा व्रती ॥ ४ ॥ नैर्ऋत्यायां व्रजे द्वा मा
 ॥ त्रयोदश्यां कुर्यादतं दितः ॥ रात्र्यां तुर्यां शशिषा यस्मिन् तिष्ठेत् सदा व्रती ॥ ४ ॥ नैर्ऋत्यायां व्रजे द्वा मा
 ॥ त्रयोदश्यां कुर्यादतं दितः ॥ रात्र्यां तुर्यां शशिषा यस्मिन् तिष्ठेत् सदा व्रती ॥ ४ ॥ नैर्ऋत्यायां व्रजे द्वा मा

॥ चक्षते ॥ जाहं वसा मे वेकुंठे योगिनां हृदय ॥ २० ॥ मङ्गल्यया यत्र गायति तत्र तिष्ठामि नारद
 ॥ २१ ॥ गङ्गादिका सर्वा गंधपुष्पादिकैर्नरैः ॥ तेन प्रीतिपरायानि न तथा मत्स्य पूजने ॥ मत्स्यगणकथा श्रुत्वा मङ्ग
 ॥ २२ ॥ गङ्गादिकेन नरगमूढाय मवश्या भवति ते ॥ एवं वदति देवेश मया एष स्तुपाय म
 ॥ २३ ॥ विष्णु रवौ विजिज्ञास्य सर्वकर्ता गमादितैः ॥ शिरो धेनुं मत्तगिरि रजमालिका शाल्मल
 ॥ २४ ॥ कर्कशं कर्म मम प्राहुर्मङ्गलं परितापिनः ॥ २५ ॥ निको रश्मि विष्णुना च स्तथा क्षतेः ॥ ऊपाकुं द
 ॥ २६ ॥ केतकी मवपुष्पे श्रुनेवाभार्य शंकरः सदा ॥ गणेशं तु कसा
 ॥ २७ ॥ दुर्गाने वनु दुवय ॥ २८ ॥ मुनिपुष्पे स्तथा मयै लक्ष्मी कामान् चार्चयेत् ॥ येषां यानि प्रशस्तानि
 ॥ २९ ॥ कुर्यात् सर्वदेवत ॥ ३० ॥ एवं पूजा विधिं कृत्वा देवदेव क्षमापयेत् ॥ मंत्रहीनं क्रियाहीनं सा
 ॥ ३१ ॥ नारद ॥ यत्पुजितं मया देवपारिषणं तदस्तमे ॥ यत्र प्रदक्षिणं कृत्वा दउवत्सी गणपतये ॥

कंशज्यंते श्वयं निरुपद्रवं ॥६॥ तव चास्याग्निं याकांतिरतीव सुमनोहरान् ॥ लब्धाते बुधुरां जं इडा तुया ॥ नम्रा त्वमा
 नवपृहेरुज निशीथितैर्लुब्धैर्जितः ॥ शशां मारुणादीनां दीपः शृणु महीपते ॥७१॥ निजभोज्येन तैलेन पुनः प्र
 यास्वात्तरीयाधर्जिणी वस्त्रोपवृंहितः ॥७२॥ ऊज्जालं पूर्ववदीपः प्रसूतो तमसन्निधौ ॥ युवयोरुत्तमाकां ॥ तस्मिन्
 श्वरः ॥७३॥ तेन यंधर्मबुद्धिश्च तेन तैर्दं वाजितं यशः ॥ तेनायं विक्रमो राजस्तेन दमाखिकंतव ॥७४॥ सग्राध्यजगत्ताव
 विधाता मुच्यते ॥ ययं समाभिध्यायौ तततमाप्नोति मानवः ॥७५॥ आराधिते जगन्नाथ सर्वलोके स्वस्वरे ॥ करोते
 पूजां निष्कामो न न्यमानसः ॥७६॥ बकं शृङ्गं यशोधैर्यं परमेश्वर्यसंपद ॥ श्वश्रोमापि संप्राप्तं किंपुनः ॥ सम्यगचे
 तस्मात्तमपि राजेंद्रसम्यगाराधयान्युत ॥ ऊच्यन्ते तरेण वं मरामृद्वमवाप्स्यसि ॥७७॥ पूजाकमो समर्थो नानर
 संस्तवेः ॥ तोषतो याति गोविंदः स दुर्वैरिव संस्तवेः ॥७८॥ तस्मात्तमनया देव्या सहास्यं तं विनीयते ॥ केडा
 यलं कुरुष्व सुसमाहिताः ॥७९॥ गुरुडा उचुः ॥ एवं वसिष्ठे नमयामां धाता परिशिक्षितः ॥ समाराध्य उ

१०३९ ॥ तया च समं साध्या विष्णोरायतने त्वया ॥ कृतं शुश्रूषणं वीरपरितो ब्रह्मचारिणा ॥८०॥ निस्पृहः सर्वकामो
 नो वन्द्योत्तम ॥८१॥ वासुदेवात्कथयन्ति यं कृतं संमाजिनं त्वया ॥ तथैव रुद्राणां चैव नित्यं चैवावुत्तेपनं ॥८२॥ वि
 नया च सपाकतवचित्तानुसारिणा ॥ असहं न्यक्तं कर्म कृतं चैव त्वयानया ॥८३॥ तत्रैव युवयोः काळात्पातह
 ता ॥ ततो गाविंदं शुश्रूषामतिशेन्यतां गता ॥८४॥ इदं कार्यमिदं कार्यमहं न्यहं निशादिः ॥ इति चिंता समजालि
 या सहायिनः ॥ इदं कार्यं परित्राजं योगिनां ब्रह्मचारिणां ॥ इति ज्ञातं त्वया सम्यक्ते येव चरितं प्रभोः ॥८५॥ निःशेषं यत्तत्
 तथा ॥ योगिनिषेवणात् ॥ ततो धिकं तु तत्सर्वं विश्वाः शिश्रूषणं प्रभो ॥८६॥ त्वयि शुश्रूषणं परे सपत्नी केमहे ध्याति च
 तः पुरुजिन्नामसा विराधिपतिनृपः ॥८७॥ तदेवाय नमस्कारं कर्तुं मत्पसमागतं ॥ महत्या सेनया युक्तं सर्वं
 यत्तत्पुरुजितं त्वया हस्तहस्तं ॥ गोविंदं पूजां वकायां ॥ तया च महीश्वर ॥८८॥ सर्वकामप्रदं त्वं कुरुष्व जगतां

॥ ततो निश्चपरिशीलः परेषां ह्यतो गतः ॥ ४५ ॥ ततोऽऽ
 गासम्यगुः खनिवारिणी ॥ ४६ ॥ त्वया संसृज्यमाना पिनत त्याज्यकदाचन ॥ तत्ता ३००० तसंत संभा मेव ॥
 मृज्यत वने च तथामधुरया गिरा ॥ मन्नाथमाकृता दुःखंत वस्यस्ति मविथति ॥ ४७ ॥ उपायंत ववव्या
 पायकारणं ॥ यस्यानुकूलो गोविंदस्तस्य स्यादोक्षं पंकरं ॥ ४८ ॥ विमुखेयस्य गोविंदस्तस्या स्यादुःखमस्य
 कूलं यदा देवं संवसाथयते नरः ॥ ४९ ॥ प्रति कूलं तथा देवं साधितं च विनश्यति ॥ देवानु कूलं पुक्ता नो किं ध
 विस्तरः ॥ ५० ॥ येनैव यत्कृतं कर्म स कृतं दुःखं तं तथा ॥ यास्मिन् कस्मिन् स्थितः पित्रुस्तत्फलं ॥ ५१ ॥ इति
 सर्वपाठितैर्मा वितात्मभिः ॥ इष्टां त्वां लो न वदन्त इह स्थिते मागतं ॥ ५२ ॥ पूर्वकर्मो जित फलं कनजुते ॥
 दाति हि ॥ ताम्बे देवता मां किं प्राथयावः सुखास्त्ये ॥ ५३ ॥ इति इह महासागमहा कथं यदि रोचते ॥ देवता प्रथमं य
 ज्यं प्रवर्द्धते ॥ ५४ ॥ इत्याम्बोस्य सुदुःखं त्वत्वा मियं भवत्सका ॥ त्वयैतस्माहिता सद्यः प्रययो देवता गृहं ॥

॥ १०३९ ॥ तदा ॥ १६ ॥ ॥ विष्णुदासः ॥ ॥ गजन्मात्तेन जानासि गवितो सन्नुपाश्रया ॥ किं वा द्विषु
 त्वया चीर्णं वदस्व मे ॥ १७ ॥ ॥ गगार्जुः ॥ ॥ तद्वा ह्यपावच भृत्वा प्रहस्य सन्नुपोत्तमः ॥
 दासंतदासंतदागव उवाच वचनां द्विज ॥ १८ ॥ इत्यनेन ह संविप्र विष्णु भक्त्या सिगावितः ॥ भक्ति
 कियती विष्णोदरिद्रस्या धनस्य च ॥ १९ ॥ यज्ञदानादिकेनैव विष्णोस्तद्विकरं कृतं ॥ नापि देवा लो
 वं कृतं विप्र त्वया कचिद्वर ॥ इह रास्या पितृगव एषातिष्ठति दुर्वृतः ॥ यद्युपवन्तु वचामहं सर्वं येन त
 ज्ञतयः ॥ २० ॥ साक्षात्कारमयं विष्णोरेष वाद्य वारिथति ॥ पर्यंतु सर्वोपेतता भक्तिज्ञास्याति च
 ५० ॥ इत्युक्त्वा सन्नुपा मधुनि जं रीक गृहं द्विज ॥ आरभे वैष्णवं संकल्पाचार्यं तु मुद्रलं ॥ २१ ॥ सो
 संघसमाजुष ब्रह्मं ब्रह्मदाक्षिणं ॥ यह ब्रह्म कृतं र्वगयाक्षेत्रे समर्पितं ॥ २२ ॥

॥ यात्रा सौजगतां नाथो योगनिद्रामुपाग ॥ १० ॥ प्रणम्य दंडवद्वा वदुपविष्टः स त
 धिवन्तः ॥ मणिमुक्ता फकैर्दिव्यै स्वर्णपुष्पैश्च शोभनैः ॥ ११ ॥ देवपूजार्थमायां तंतुलस्पृष्ट कपाणिन
 ॥ तावद्वाह्मणमायां तमपश्यद्देवसन्निधौ ॥ १२ ॥ तत्राभ्येत्यसंविप्रपि देवदेवमपूजयत् ॥ विष्णु
 स्वपुरावासिनं तत्र विष्णुदासाङ्गयां द्विजं ॥ १३ ॥ तत्राभ्येत्यसंविप्रपि देवदेवमपूजयत् ॥ विष्णु
 स्तुतेन संस्नाय तु कसी मंजरीदकेः ॥ १४ ॥ तु कसी पूजया तत्र रत्नपूजां पुरुतां ॥ आधादिना
 मालो क्य राजा कुटुंबी ब्रवीद्विजं ॥ १५ ॥ माणिक्यं स्वर्णपूजां त्रिशोभाद्या च मया कृता ॥ विष्णुपूजा कृता स
 माधिना तु कसीदकेः ॥ १६ ॥ विष्णुभक्तिं न जानासि वरा कोसिम तो मम ॥ यस्मिन्मामतिशोभादा
 कामाधादयास्तिह ॥ १७ ॥ इति तद्वचनं श्रुत्वा सक्रोधः स द्विजो तमः ॥ राजगौरवमुल्लंघ्य जगा

॥ ततो मातृफळं मुरारेः प्रणीयते भाभिरियं सलोकतां ॥ २० ॥ ॥ इति श्रीनारदीयपुराणे का
 ल्यपंचदशोऽध्यायः ॥ ॥ नारदः ॥ ॥ इत्यंतद्वचनं श्रुत्वा धर्मदत्तः स विस्मयः ॥ प्रणम्य दंडवद्वा वदुपविष्टः स त
 न्मयमेतदुवाच ह ॥ १ ॥ धर्मदत्तः ॥ आराधयंतिसर्वाणि विष्णुभक्तातिनाशनं ॥ यज्ञैर्दानैर्व्रतैस्तीर्थैस्त
 ॥ २ ॥ गणा उचुः ॥ साधुपुण्यं त्वया विप्रपुण्यं कायमानसः ॥ सतिहासां कथामत्र कथ्यमाना पुरात
 ॥ ३ ॥ कांतीपुया पुराचा कचकैव तश्च पोभवत् ॥ तस्याङ्गयवते देशाश्चालो इति एथांगतः ॥ ४ ॥
 सिन्धुआसतिभ्रूचक्रंदरिद्रोऽपि दुःखितः ॥ पापबुद्धिः सत्तुवापि नैव काश्चिदभूत् ॥ ५ ॥
 नतयज्ञस्य ताम्रपणश्च तदा बुभुक्षुः ॥ स्तवणायैः शोभाद्यावास्ता च

अनिर्वा ममायातित्वामनुद्विष्टादुःखितां ॥२॥ पातकं च तवायुः प्रग... संवत्संभामि...
 तेषु पुण्येः प्रेतत्वमपि गार्हितं ॥३॥ तस्माच्च जन्मानि कृतं मये देव... कार्त्तिकं ब्र... तं ॥ तं पु...
 सदा तिंचलया न्युहि ॥४॥ कार्त्तिकं ब्रतपुण्येन न साम्यं याति सर्वथा ॥ यद्गुदानानि तीर्थानि च
 न्यापियतो ध्रुवं ॥५॥ ॥ नारदः ॥ ॥ द्युक्ता धर्मदत्ता पयावत्तामभ्यषेचयत् ॥ तु कसी
 प्रितो येन श्रावयेन्द्वादशाक्षरं ॥६॥ तावत्प्रेतैर्लज्जितं दाग्निरवोपमान् ॥ दिशरूपधरा ज्ञा
 तावण्येन यथेन्द्रिग ॥७॥ ततः सादं उवद्गमो प्रणनामः निर्मुक्ता चतर्द्विजं ॥ उवाच च तं दावाक्यं हवैरात्त
 विणी ॥८॥ कलहा ॥ ॥ तत्र सादा द्विजश्रेष्ठ विमुक्तानि रयादहं ॥ पापाब्धौ मङ्गलानां यास्वन्
 प्रेतो सिमो द्विज ॥९॥ इध संसावदती विप्रददुर्गायां तमं वरात् ॥ विमानं सास्वरयुक्तं वि

श्लोके

॥२३॥ उर्ध्वयोनित्रयं चैषा मुनत्का मुभकारिणी ॥ कलहोऽनुवाच ॥ ॥ सोऽहं पंचनाता हानिप्रेते द
 द्विज ॥२४॥ ह्युच्यते पापीडितात्यथ दुःखितास्वनकर्मणा ॥ ततः क्षुत्पीडिता विश्यशरीरं वणिजुस्त्रिह ॥ रात्र्यो
 पतादक्षिणां देशं कृष्णवेण्योऽसुरागमां ॥ तत्तीरसां स्त्रेतायावतावत्तस्य शरीरं ॥२६॥ विष्णुदेवस्यो नि
 रंजपा कृष्णवक्त्रादहं ॥ ततः क्षुद्रगमया दृष्ट्वा श्रममुत्पलं मया द्विज ॥२७॥ तं तत्तु कसी गारि संसर्गद्विज
 पापया ॥ यत्कृपां कुरु विप्रं द्रुक्थं मुक्तिं नि यास्म्यहं ॥२८॥ योनित्रयादप्यभावादस्याच्च मे तदेहं द्विज
 रदुवाच ॥ इध निश्चयं कलहा वचनं द्विजाग्रस्तकर्मपाकमभवत्सा विमुक्तदुःखः ॥ तद्विपाकेन
 र्जुनिरूपाचलचित्तरतिध्यात्वा चरं सवचनं निजगाददुःखात् ॥२९॥ ॥ इति श्रीनाट्यानां स्व
 राणो कार्त्तिकमाहात्म्यचतुर्दशोऽध्यायः ॥ ॥ धर्मदत्तः ॥ ॥ विलयेयांति पापानि तीर्थदानेन विपा
 मिः ॥ प्रेतदेहं खितायास्तते पुनर्वाधिकारिता ॥१॥ तं ह्यनिदं र्जुनादस्मात्क्रुन्नं च ममा

नगरे ब्रह्मसिद्धिर्नोभाषवद्विजः ॥१३॥ तस्याहं एहणी पूर्वकलहाख्यातिनिष्ठुरा ॥ नकदा चिन्मया च
 सापिभुक्तं ॥१४॥ नार्पितं तस्यामिष्टान्नसत्त्वं च न सीलया ॥ कलहप्रियया नित्यं वया द्विग्रमना सदा
 तदा वरयितुं कन्यामतिचक्रपतिर्मम ॥ तदा गारं समादाय प्राणास्त्यक्ता मया द्विज ॥१५॥ आवध्य
 मानां तानित्युयमानिकेतनं ॥ यमश्च मां तदा दृष्ट्वा चित्रगुप्तमप्युचत ॥१६॥ अनया केकृतं कर्म चित्र
 विलोकय ॥ प्राप्नोष्येषा च तत्कर्म फलं शुभमथाशुभं ॥१७॥ चित्रगुप्तस्तदा वाक्यं भक्त्यन्यामुवाच
 नया च शुभकर्मकृतं किंचिन्न विद्यते ॥१८॥ मिष्टान्नं भुज्यमानेन सत्तरितं दर्पयत् ॥ अतश्च
 कायो न्यातस्मात्तिष्ठति वियं हरे ॥२०॥ पाकमांडे सदा भुक्तं गुप्ता चेषा ततः सदा ॥ तस्मादेषा विडाक
 जात्यापत्यमाक्षिणी ॥२१॥ सतीरमपि चोद्विश्य ह्यात्मघातः कृतो नया ॥ तस्यात्यंतशरीरेणाति
 तिनिदिता ॥२२॥ अतश्चेषामरुद्वेशं प्रापितव्या संदेहरे ॥ तत्र प्रेतशरीरस्थानित्यंतिष्ठति वियं

२३

सदा ॥३॥ द्वादशाभरविद्यापि जपनिष्ठातिथिप्रियः ॥ कदाचित्कातिकेमासि हरिजागरणाय सः ॥४॥ रात्र्यां
 यागजगाम हरिर्मंदिरं ॥ हरिपूजापकरणान् गृह्यत्वनान्तदा ॥५॥ तेन दृष्ट्वा समीपे तुराक्षसाधारनि
 देशाचलाज्जिह्वा नमः सारक्तलोचना ॥६॥ दिगंबरशुभ्रमांसा लबोधाधधिरस्वना ॥ तादृशम
 कपितावयवस्तदा ॥७॥ पूजोपकरेणैवंगासयोभिश्चाह वदयात् ॥ संस्मृत्य यद्वरनाम
 तु कसीयुक्तवारिणा ॥८॥ साह न त्यात कंतस्मात्तस्यासर्वमगालय ॥ अथ संस्मृत्य सा सर्वद्वन्द्व
 निजम् ॥९॥ स्वां ब्रजांज ब्रवीद्विप्रं दंडवच्च प्रणम्य सा ॥ ॥ कलहोवाच ॥ ॥ सर्वकर्मविपाकेन
 तागतास्य हं ॥१०॥ तत्कथं तु पुनर्विप्रयास्तु तमगतिं शुभा ॥ तादृशप्रणतामप्येव दमाना स्व
 ॥११॥ अतीव विस्मिता विप्रस्तदा वचनमब्रवीत् ॥ ॥ धर्मदत्त उवाच ॥ ॥ केन कर्मविपाके
 शामादृशी गता ॥ कुत्रत्याकाचं केशीका तत्सर्वकथयस्व मे ॥ ॥ कलहोवाच ॥

योहित
॥२०॥

नृ
ह
स
क
अ
त्वाष्ट

पात्रीमाभवामालतीस्मृता॥ दुर्गाभवाचतुलसीविष्टाः संतापकारिणी ॥२॥ एतत्रयं
 हरिर्नारायणस्वयं॥ वृंदावनामिदं भूयाहृदावनामिति स्मृतं॥३॥ तत्रात्रिंशत्तुलसीदेवीवृंदा॥ कीर्तिधरा
 भूषा॥ सबलेषां मया पूज्यालितरेषां तुलसीकथं॥४॥ स्ववरन्पालयन्निष्ठुन्मगवान्मत्तवत्सकः॥ वेकु
 ठमाम्बुधिं सर्वदेवनमस्कृतः॥५॥ कार्तिकेद्यापने विष्टोस्तस्मात्पूजो विधीयते॥ तुलसीयाम्
 कंदोचप्रीतिदासाय तस्मृता॥६॥ तुलसीकाननराजगृह्यस्यावलिषति॥ तद्गृहं तार्थभूते वना
 र्यालियमकिंकराः॥७॥ सर्वपापहरं पुण्यं कामदं तुलसीवनं॥ रोपयंति च ये मेषास्तेन पुण्यं लिप्तास्ते
 रं॥८॥ दर्शनं नर्मदायास्तु गंगास्तानंतथैव च॥ तुलसीवनसंसर्गः सममेतत्रयं स्मृतं॥९॥ रोपणा
 सालनास्ते कादरीनास्तु र्शानान्तरा॥ तुलसीमंडरं युक्तां दहते पापवाध्नः कथं स भवं॥१०॥ तुलसीमंडरं सि
 र्यः कुर्याद्दूरि समर्चनं॥ न संसर्गं गृहं याति मुक्तसागी न संशयः॥११॥ पुष्कराद्यानि तीर्थानि गंगाद्या सरितयः

१०३१ मया देवि वरह यमुतमं धर्माभ्रयं पापविमोक्षणं च॥ फलप्रदं माधव
 यो हितार्थं ध्यायः॥ ॥ रुक्मागद उवाच ॥ इति श्रीनारादयपुराणे कार्तिके माहात्म्ये
 ॥२॥ हा पुण्यं देवदेवोः परस्परं॥१॥ शृणु गृह्यतमं देवीपावित्रं पापनाशनं॥ संवाद
 न्मुं कंदो कार्तिके माहात्म्यं मम ब्रह्मस्वरेश्वर॥२॥ वन्मुखं भोजसंभृतं शत्रुं कौतुहलं हि मे॥
 हा कृष्णः॥ ॥ साधुसाधु महासागरसाधुना हंतकारिणा॥३॥ माहात्म्यमाभिधास्यामि
 सैव किं सुखं सुखं तं॥ दामोदर प्रिये मास कार्तिके वरवाणिनी॥४॥ एकादशी व्रतं सम्यं श्री
 श्रीनारद
 त्वाष्टुवां स्मृतं॥

॥ नित्यदीपप्रदोय
 रदानप्रशस्यते ॥ आ मिथस्यपरित्यागाददद्यात्कापिलाबुधः ॥ ११ ॥ एकान्नकोजनाय
 र्कातिकीविबुधालयेप्रदद्यात्सद्युतपात्रं ॥ कंचनवासमान्वितं ११ ॥ एकान्नकोजनाय
 क्वाराण्यशेषप्रदापयेत् ॥ त्रिशशाळिकादद्याच्छत्रोपायनसंयुतान् ॥ १२ ॥ एकान्नकोजनाय
 दद्यात्फळाहोरुशाळयः ॥ शारवाहारेद्युतदद्यात्पात्रं राजतमवच ॥ १३ ॥
 यभावेत्तुयथोक्तंकरणांविना ॥ विप्राणावचनंस्फुक्वतस्यपारिष्
 त्त्येनैवियोगगृह्णातिमनुजः शुभ ॥ समत्तापरिवाचावासया

॥ २१ ॥ अतस्तमपिधर्मज्ञः ॥ वेद्युवतोऽस्थितः ॥ त्यक्तमात्तयनंभोपिचवस्वसमद
 ॥ २२ ॥ तुळामकरमेषुप्रातस्नानीसदाभव ॥ एकादशीव्रतोतिष्ठतुलसीवनपाकनः ॥ २३ ॥ ब्राह्मण
 नधमाश्वापिवैद्यवांश्चसदाभज ॥ मस्तरिकानोरनाळीवृत्ताकामपिमाभज ॥ २४ ॥ एवंलमापि
 हातेतद्विच्छोः परमपदं ॥ प्राप्नोतिधर्मदत्तसंतद्वक्त्यवययावयं ॥ २५ ॥ तथाजन्मव्रतात्तस्माद्विदु
 संतुष्टिकारणात् ॥ नयज्ञानचदानानिनतीर्थान्यधिकानिवे ॥ २६ ॥ धन्यासि विप्राग्रयतस्त्वयतद्विदु
 क्ततंतुष्टिकरंजगद्गुरोः ॥ यदधमागासफळान्मुरारः प्रणीयतेस्माभिरियंमुरारि ॥ २७ ॥ ॥ श्री
 श्रीनारदीयपुराणकार्तिकमाहात्म्यअष्टादशाध्यायः ॥ ॥ श्री ॥ ॥ श्रीरुक्मः ॥ इतितद्वचनं
 त्वाष्ट्यावस्थितमानसः ॥ संपूज्यनारदंभक्त्या विससर्जतदानपः ॥ १ ॥ तस्माद्भूतत्रयंहेतु

डयत्र ॥ १० ॥ अथोद्यतं तमेवासौ विष्णुदासो व्यलोकयत् ॥ साक्षान्नारायणं देवं शंखचक्रगदाधरं
 पीतांबरचतुर्बाहुं श्रीवत्सांकं किरीटिनं ॥ अतसीषु संपात्रां कोस्तुभोरच्छकं विभक्तं ॥ १२ ॥ तं दृष्ट्वा
 त्विकेभ्यो वैराग्यतो द्विजसत्तमः ॥ स्तोत्रं चापि नमस्कृतुं तदानाळं बभूव सः ॥ १३ ॥ अथ ग्राक्रादयो देवा
 त्रैवाभ्याययुस्तदा ॥ विमानरातं संकीर्णं देवविगणसंकुलं ॥ १४ ॥ गीतवादित्रनिघोषस्थानत
 वत्तदा ॥ ततो विधुंसमालिङ्ग्य स्वसक्तं सात्विकान्वितं ॥ १५ ॥ सारूप्यमात्मना दत्त्वा नयद्वेकुंठमंदिरं ॥
 मानवरसंस्तुतं गंधतं विष्णुसंनिधिं ॥ १६ ॥ दीक्षितश्चोळनृपातिरविष्णुदासं ददर्श ह ॥ वेकुंठसवनया
 विष्णुलोक्या विलोकसः ॥ १७ ॥ स्वगुरुमुद्रलं वगादा ह्येदं वीचो ब्रवीत् ॥ यस्य ध्यामयो चेतो द्योतमानः

को-२८

पाककमाकरोत्तावदहरलोथलक्षितः ॥ १ ॥ एवं सत्ता दिनं तस्य पाकं कोथदरं द्विज ॥ ततः स विरूपा
 मनस्येवं विचारयत् ॥ २ ॥ अहो नित्यं समागत्य कः पाकं हरते मम ॥ क्षेपं संन्यासितस्थानं मम त्याज्यं न सर्व
 ॥ ३ ॥ पुनः पंकाविधायात्र भुज्यते यो तदिचेन्मया ॥ सायं काका च न चेत कथयाज्यं भवेन्मया ॥ ४ ॥ याद
 विधौ येव भोक्तव्यं तु मया तदा ॥ अनिवेद्यहरो सर्ववैद्यं वैर्ना हि भुज्यते ॥ ५ ॥ उपोषितो हं सप्ताहं तिष्ठामि
 व्रते स्थितः ॥ तावद्ददर्श चां डालपाकान्नहरणे स्थितं ॥ ६ ॥ क्षुत्क्षामदीनवदनं अस्थिचमावशो पित
 मालोक्या द्विजाश्चापि रूपया दिवं न मानसः ॥ ७ ॥ विलोक्यान्नाहरं विप्रतिष्ठतिष्ठेत्यधावपत् ॥ कथं
 त्विदं भुक्ते मम तद्दहाणमो ॥ ८ ॥ इत्यब्रुवाणं विप्राध्यमाया तं रक्षित्विलाक्य च ॥ वेगात्तदावत्तद्दीप्त्या
 तश्च पपात सः ॥ ९ ॥ सीतः समुत्थितो दृष्ट्वा चां डालं स द्विजाय गीः ॥ वेगाद्यदभ्यसरूपया स्ववस्त्रे

वि०

तस्मै देवालयवती ॥ पचैतान्नियमान्कुर्वन्निष्ठुतुष्टिकरान्सदा ॥ २४ ॥ माघोर्जयो व्रतं सम्यक्कुर्वन्
 पालनं ॥ एकादशी व्रतं जायं दशाक्षरा विद्याया ॥ २५ ॥ उपचारैः षोडशभिर्नैत्यगीतादिमंगलैः ॥
 छोस्तथाष्टावृतान्येतानि साकरोत् ॥ २६ ॥ सानित्यं संस्मरं विष्णुं गङ्गानं शृङ्गपन्नपि ॥ सर्वभूतस्थि-
 तं मनसा समदर्शनः ॥ २७ ॥ माघकार्तिके यो नैत्यं विशेषेण नियमानपि ॥ सर्वभूतस्थितं विष्णुं अकरोत्
 तुल्यार्थसोद्यापनविधिं तदा ॥ २८ ॥ एवं समाधृतयोः श्रियः पतितयोस्तु चोक्तेश्चरावेषु दासयोः ॥
 चकारा बहुतद्वत्स्वयोत्तं निष्ठसर्वेन्द्रियकर्मणोस्तदा ॥ २९ ॥ ॥ इति श्रीनारदीयपुराणे कार्ति-
 माहात्म्ये षोडशाध्यायः ॥ ॥ श्रीगणेश उचुः ॥ श्री ॥ ॥ कदाचिद्विष्णुदासो यस्तु नित्यविधिं दिङ्

तीव्रप्रियंकरं ॥ माघकार्तिके योस्तद्वत्स्वयोत्तं नैत्यं व्रतं ॥ ३० ॥ वनस्पतीनां पुष्पं सीमासानां का-
 यः ॥ एकादशी तिथीनां चक्षेत्राणां द्वारकामम ॥ ३१ ॥ एतेषां सेवनं यस्तु करोति नियतं द्रियः ॥
 मेवल्लभतां याति न तथा यजनादिभिः ॥ ३२ ॥ पापेभ्यो न भयं तेन कर्तव्यं निरयादपि ॥ एत-
 सेवनं कार्त्तिके व्रतामप्रसादतः ॥ ३३ ॥ ॥ सत्यावाच ॥ ॥ विज्ञापनीयं तेनाथ यत्तया कथितं ॥
 मा ॥ परदत्तेन पुण्यं न कलहापुण्यमागता ॥ ३४ ॥ इत्थं प्रभावो मासो यं कार्त्तिके प्रियंकरः ॥ साभि-
 हादिपापादिस्नानपुण्यगतानियतं ॥ ३५ ॥ दत्तं च लभते पुण्यं यत्परं कृतं प्रभो ॥ अदत्तं केन न-
 गीतं लभ्यते वानवेति वा ॥ ३६ ॥ ॥ श्रीकृष्णः ॥ ॥ अद- न्यपि पुण्यानि पापानि च यथानरेः ॥

विद

१०३२

नाथतेकमेणायेनतद्यथावन्निशामय ॥९०॥ देशधामकुनिस्फः पापसांजिहतादिषु ॥ कनोदुःख
कंकताफनफुपुण्यपापयोः ॥१०॥ अहतपिहिसंसर्गव्यवस्थेयमुदाहृत ॥ संसर्गात्पुण्यपापानिनियय
तिनिबोधयत् ॥११॥ एकत्रमधुनाद्योगादेकपात्रचभाजनात् ॥ फलायप्राप्तुयान्मर्त्योयथावत्पुण्य
योः ॥१२॥ अथापनाद्याजनादिरेकपत्तयात्रानादिषु तुल्यांशपुण्यपापानांपराधलभतनरः ॥
एकासनादेकशानानिःश्वासाश्चसंसगतः ॥ षडंशफलभागस्यानियतपुण्यपापयोः ॥१४॥ एतदुक्तं ॥
नादेकशानानिःश्वासाश्चषण्णादापिपरसंस्तवनादपि ॥ दशांशपुण्यपापानानित्यमात्रेकाति
मानवः ॥ दर्शनश्रवणाभ्यांचमनोध्यानातथैवच ॥ परस्यपुण्यपापानांदशांशप्राप्तुयान्नरः ॥ द्विज
परस्य ॥१५॥ निदोपेष्टन्याधिकारांश्चकरोति यः ॥ यत्कृतं पातकं प्राप्यैषु पुण्यं प्रददात्तं

शामहे ॥१॥ मुंदात्लावण्यं संभ्रं तोविधुस्तिष्ठान ॥ मंशयस्तेष्वेत्योकोकृत
नवदध्वं नामवेहरे ॥१०॥ एतसापापनादार्धस्मरध्वं पुरुषा मंशयस्तेष्वेत्योकोकृत
नवदध्वं नामवेहरे ॥११॥ नारायणो जगन्नाथो निर्दोषगुणविग्रहे ॥ विषादोवां भवेत्कास्य शविषयो
॥१२॥ मोहाद्यं न भवेत्कापि नास्ति नासीत् इगुलत्प्रसो ॥ किं विदम्यन्प्रवक्ष्यामि ॥ एतसा
न ॥१३॥ पुरा मम सती गौरी सत्रे सरत्तवकहेरा ॥ मनका यो पुनर्जाता कन्या कमळ लोपु
॥१४॥ पितृभ्यां वार्यमाणा पययो गंगा तटमुभा ॥ अत वल्कलिनी सा धीयत वा कायमान
॥१५॥ तपश्चवारसादेवा दुश्चरवेद्यं महत् ॥ तस्ये प्रादुरभूदिकुर्भगवान्भूतभावनः ॥१६॥
यन्मंदेवी वरदोहमिहागतः ॥ सुप्रसन्नं हरिं दृष्ट्वा पादौ वाक्यमब्रवीत् ॥१७॥ यदि प्रस
चित् ॥१८॥ इह ममासित ॥ यावच्चरदस्मै सूर्यस्यैव यावत्तिष्ठति मदिनी ॥१९॥ ता वन्मम

10 20

प्रजाप्यः पुण्यपापानां राजा पुष्पांशमाहरेत् ॥ २५ ॥ शिष्या दुरुस्त्रियो भर्ता पिता पुत्रा ते ये वचः ॥
 पतेरपि पुण्यास्य योषिदधमवाप्नुयात् ॥ २६ ॥ परहस्तेन दानाद्यं कुर्वतः पुण्यकर्मणां ॥ विना त
 तपुण्यानां कर्ता पुष्पांशमुद्धरेत् ॥ इति दारात्ते संभोक्तः पुण्यपुष्पांशमाहरेत् ॥ २७ ॥ आत्मनो
 रस्यापि यदि सेवानकारयेत् ॥ २८ ॥ इहं ह्यदत्तं न्यापि पुण्यपापान्यायांति नित्यं परसंविता ॥
 अणुत्वमास्मिन्निति हासमग्रं पुराभवपुण्यमातिप्रदं च ॥ २९ ॥ ॥ इति श्रीनारदीयपुष्पांशमिति
 कार्तिकमाहात्म्ये एकोनविंशोऽध्यायः ॥ ॥ श्री ॥ ॥ श्री कृष्ण उवाच ॥ ॥ पुरावंशिः ॥ इति
 वासि विप्र आसीद्भुनेश्वरः ॥ ब्रह्मकर्मपरिष्कृतः पापनिष्ठः सदुर्मतिः ॥ १ ॥ रसकंचक चमक
 त्यानृतवृत्तिकः ॥ स्तोयवेश्यस्तरापाणे दूतसत्त्वमानसः ॥ २ ॥ दृशा दृशांतरगच्छ

हस्त

अधितदा ॥ क्रियमाणं ददृशा सौ प्रीत्यर्थं मधुविद्विषः ॥ १२ ॥ त्रिपुत्राणां हतो दाहो यतैस्तस्यां शिवेन तु ॥ अतस्तेन
 वरुडेण संस्तुतो मगवाद्भिरः ॥ १३ ॥ आविर्भूतो जगन्नाथः शंखचक्रगदाधरः ॥ प्रत्यर्थं क्रियते यस्यां त्रियोम
 मेहस्त्वः ॥ १४ ॥ मम देवाधिदेवस्य साक्षान्ना रायणात्मनः ॥ कार्तिके शुक्लपौर्णमास्येन कुर्युर्महोत्सवः ॥ १५ ॥ गामा
 षां पुण्यकृताः सवानिः ५ फळास्फनसंश्रयः ॥ तत्र नृस्यादकं पश्यन्वचामसधनेश्वरः ॥ १६ ॥ तावत्कृत्वा ॥ सत
 नादष्टाविसंज्ञः सपपातह ॥ कुनास्तं पातितं दृष्ट्वा परिववुः कृपान्वितः ॥ १७ ॥ तु कसीमि अत्र ते स्तोये ॥ च
 र्वीसां शिषुस्तदा ॥ अथ दहपारित्यक्तं तं बध्यमा किकराः ॥ १८ ॥ बध्यमानकषाघातो नैकसंयमिनी ॥ इयं ॥
 चित्रगुप्तस्तु तदृष्ट्वा निर्मलस्या वेदयत्तदा ॥ १९ ॥ ॥ चित्रगुप्तः ॥ ॥ नैवास्या किंचिद्वा बाल्यात्स्मिन्नोपि नि
 चित ॥ दुःकृतपश्यते वक्तुवर्षणापि न मास्कर ॥ २० ॥ पापमृतिरयस्य हं केवलं दृश्यते विमो ॥ तत्र कानि
 चित् ॥ दुःकृतपश्यते वक्तुवर्षणापि न मास्कर ॥ २१ ॥ ॥ श्री कृष्ण ॥ ॥ निशम्य वचः धमः प्रहस्य किं ॥

10 24

भादिषता। उरीमागात्सकदाविद्वनेश्वरः ॥ ३ ॥ महिषेण कृतं शर्वतस्यान्माहिषातीक्ष्णस
 ॥ यस्य मंकर ताभातिनर्मदापापनाशनी ॥ ४ ॥ कार्तिकव्रतिनस्तत्र नानाग्रामगतान्नरान् ॥ सद्वचः ॥ स्व
 ॥ यकुर्वन्मासमेकमुवासह ॥ ५ ॥ सानित्यं नर्मदातिरेष्वमान्विक्रयकारणात् ॥ ददर्श ब्राह्मणादिनात
 ॥ पदेवार्चनस्थितान् ॥ ६ ॥ कांश्चित्सुराणपठतः कांश्चित्तद्वेषणस्थितान् ॥ नृत्यगायनवादित्रविद्युनो
 ॥ तत्परान् ॥ ७ ॥ विष्णुमुद्रार्चिताश्चापिमाळालुकासिधारण ॥ ददर्श कोतुकाविष्टस्तत्र तत्र धनेश्वरा ॥
 ॥ नित्यं परिभ्रमंस्तत्र दर्शनस्थरीमाषणात् ॥ वेष्टवानां तदा विष्णुनामश्चावादिस्तोत्रोत्तर ॥ ८ ॥ एवमादि
 ॥ संस्तुतं सोऽथ कार्तिकेद्यापनेविधौ ॥ क्रियमाणं ददर्श सोमैकैर्जागरणं हरः ॥ ९ ॥ पौर्णिमायां ततो
 ॥ म्यादिषाणां पूजनादिकं ॥ दक्षिणाभाजनाद्याद्यदीयमानं तत्र तस्थितः ॥ १० ॥ ततोऽस्मिन्नेव वदोपात्त
 ॥ तान्तेव ॥

दोलेके सुलभा ॥ मन्त्रोपपन्नतो वदुः कोशस्थोऽतो न विद्यते ॥ २५ ॥ बलं चेवाप्रतिहतं गिराग्यमुत्तमं ॥ इयं कन
 ॥ रिके संपन्नाममाज्ञायां परिस्थिता ॥ २६ ॥ एते सर्वे द्वेजप्रेष्ठब्रह्मिणः तत्त्वतो विभो ॥ इत्युत्तममुनीराज्ञायोगमज्ञेय
 ॥ स्थायतत्त्ववित् ॥ २७ ॥ ताभ्यां विवेष्टितं पूर्वज्ञातव्या द्विभूतस्तथा ॥ तत्सर्वतत्त्वतो ज्ञात्वा सह हृदयुत ॥ २८ ॥ सतत
 ॥ हमुनिमंतोर्विद्वीतो द्विजात्तमः ॥ शृणुमपास्विकं पूर्वतव संपात्तिहारणं ॥ २९ ॥ त्वकांत्या
 ॥ कृतं ॥ त्वामासीद्दुःखातायः पशुर्हि हिंस्रपरायणः ॥ ३० ॥ नास्ति को निघणः करो निघु
 ॥ भतो भार्या प्रवमाया यत्नेष्णा ॥ ३१ ॥ इथावभ्रवद्वगता तव शुश्रूषणारता ॥ पतिव्रता महावायमानोपि नि
 ॥ घुरा ॥ ३२ ॥ त्वदाक्यादनुसाय प्रसदा कर्मसु बोधता ॥ निघुरादसहायस्य त्यक्तस्यापि स्वब ॥ ३३ ॥ एकाकी नृ
 ॥ त्वेव धनपित्रादन्तमनीनशत्र ॥ तस्मिन्नातकविपरः स्वमासाः पृथिवीपत ॥ ३४ ॥ सापि ॥

ब्राह्मणमदमतलाकयत्त... ॥२५॥ अथोहिममसंदेहं शृणोसि द्विजसत्तम
 व॥ ॥ शृणु मे शिवाय पाळ भूजोया चरंतनः ॥२६॥ न तेषामीदृशी संपद्यान्विता त्वयि
 केन त्वमेतेषां क्षितीश्वरः ॥२७॥ त्वमीदं संपदा धाम तद्वदंति महर्षयः ॥२८॥ अहं तु भवतो सायास
 माया च यत्कृतं कर्म तदिजाने कुलहलं ॥ तारतम्यं महाभाग मन्वेष्टा पितृविद्यते ॥२९॥ निरस्त
 ल्येन कर्मणा ॥ अवाभ्यायन्महापाळ चरितं कुरुत महत् ॥३०॥ प्रष्टव्यं तु त्वया सर्ववासिष्ठं ते पु
 थापत्या राजा विस्मितमानसः ॥३१॥ प्रशंसां सनिजा भार्या वसिष्ठमुनिधौ ॥ एवमुक्तस्त
 मुनिः ॥३२॥ मुदा वरमया कृतं पुत्रं प्रदद्विजसत्तमं ॥ ॥ राजावाच ॥ ॥ भगवन् सर्वधर्मज्ञ
 कदञ्चानि सर्वज्ञं स्मिन्यन्मया कुरुतं कृतं ॥ कोहमासं पुरा विप्रकृतं कर्म मया पुरा ॥३४॥ निवयारियं संप्र

तो वद ॥ ज्ञानिनं गुरुमासाद्य त्वामहयादिमूढधीः ॥१५॥ मत्सर्वार्जितपापानां संक्षयो यदि विद्यते ॥ अकेस्वक रजालेन
 हंति बहिस्तमः ॥१६॥ संतस्तु दर्शनादेव बहिरंतीर्द्वा निशां ॥ संतस्तु ज्ञानदानेन सर्वेषामुपकारिणः ॥१७॥ रविरालोक
 नेन सर्वेषामुपकारकः ॥ त्वं तु मत्र हतांश्रेष्ठो ज्ञानी ज्ञानप्रदायकः ॥१८॥ अतस्त्वां प्रष्टुं कामो हं त्वं ममाचक्ष्व विस्तार
 ॥ ॥ वसिष्ठ उवाच ॥ यस्मिन्नासि संदेहस्तं एकाद्यमही पते ॥१९॥ गदिथ्यामियथान्वायं संयत्ते संश्रयितं ददि ॥
 च पत्रादिकं सवता रिरक्षितः ॥२०॥ ऋषीणां त्वदिनास्माकं तपस्तपः न शक्यते ॥ संतुष्टो ब्राह्मणो येन विधिद्वयो
 शयं ॥२१॥ हितं चापदिशेद्वममहिताद्वा निवारयेत् ॥ विवक्षुमः पुंः पित्रपालमाया तस्येव धीमतः ॥२२॥ प्र
 वेमाहं दं विनयात्प्रणयान्वितं ॥ न स्त्रीणां पृथिवीपालवक्तुमीदमिह श्यते ॥२३॥ तथापि त्वत्सादेन वक्ष्य
 दमीक्षितं ॥ सप्रसादं यदि सवान्करा विमथिष्यते ॥२४॥ तस्मादादा मम प्रष्टुं संदेहं पुरतो हि ॥ ॥ भगवान्

ह्यामिषकं ब्रह्म समाहितमना ज्ञेयं ॥ प्रज्ञामायुश्चिधयधर्मश्च द्वां तथा च ॥ ३॥ जातिं च ॥ ४॥ पञ्च क
 चकवतश्महावीर्यामाधातायुवनाश्वजः ॥ ५॥ अपालयन्महासागः समदीपावस्तुधरा ॥ वदति हि पुराणे ॥ ६॥ अतुर्वयं यत्तु
 सौभाग्यं धर्मशीकृतं दयालुलं स्फुटितं ॥ पुरंदरसहायतं स्वर्गगतानेनाचरे ॥ ७॥ मनाहारा विनिदं ज्युयुधा ॥ ८॥
 रं ॥ ९॥ जित्वा च राक्षसांश्च यमानो मरुद्रणे ॥ १०॥ इदं एव हिते सम्यग्विवेकास्वपुरंततः ॥ सपर्वतवनामुर्वे माधाता ध
 रः ॥ ११॥ शशासधर्ममार्गेण भ्रातृकालो कपवतान् ॥ नाधर्मी केन्न चाशक्तो न वदान्येन कीटकः ॥ १२॥ तस्यासीड
 राज्यसम्यग्धर्मोऽनुसेवनः ॥ माधातास्त्रियं दृष्ट्वा स्ववीर्यं सवलं तथा ॥ १३॥ बभूव विस्मया विष्टमहाधर्मपरायण
 चिंतयामास नृपतिः समृद्धा विस्मितस्तदा ॥ १४॥ कथं स्यात्संपदेषामे पुनरप्यन्यजन्मनि ॥ एवं सबहु शोराजं
 महायशाः ॥ १५॥ चिंतयन्नापि तन्मलसयासिनिश्चयान्वितः ॥ अथागतं महाराजा वसिष्ठं स्वपुराहितं ॥ १६॥ तत
 क्षतत्सर्वं अर्धं दत्वा यथाविधि ॥ यदि ब्रह्मन्मुनेसम्यगनुग्राह्यास्मिस्ततम ॥ १७॥ अवधारय मद्राकं तत्सर्वं

प्रमो निरयापहं ॥ यः पुण्यकर्मिणां कुर्यादर्शनं स्पृशेत्साधनात् ॥ १८॥ तत्तत्संज्ञं शमाश्र
 यत्तानियतं नरः ॥ तं साधने स्तु संसर्गं कृतवानेष यद्वेदोः ॥ १९॥ कार्तिकं व्रतिनं मासं ब्रह्मा पुण्य
 सागयं ॥ परिवर्त्य करः षण्णां संश्रुतं तपुष्यमाह ॥ २०॥ ततोऽस्य जन्म तद्वत्तपुष्यसंख्यानां विद्यतः ॥
 कव्रतिनां पुंसां पातकानि महात्यापि ॥ २१॥ प्रदहेदात्ममनसा विष्णुः स इति वत्सकः ॥ अंतं वनमिदं स्त
 सीमि श्रिते स्वयं ॥ २२॥ वैष्णवे स्नापितो वैष्णवमिसंश्राव्य लतः ॥ तन्मानिहतपापोऽहं सदा
 मुमर्हसि ॥ २३॥ वैष्णवानुग्रहाय स्मान् निरये नैव पुच्यते ॥ आदिः शुक्लस्तथा पापैर्निरयं कि
 ॥ २४॥ प्राप्य तस्मिन् तस्मिन् स्वर्गं प्राप्य तेषां तस्माद कामपुण्या ह
 किं नो ज्ञा ॥ २५॥ तस्मात्प्राप्य सागप्रदं शकान् ॥ श्रीकृष्णः ॥ २६॥ इत्युक्त्वा

शेयन्नात्मनारूपकाकाग्रिसदशप्रभं ॥ २२ ॥ ॥ यमउवा ॥
कुंभीपाकेक्षपञ्चाशुदुष्कल्मक्षैषदर्शनं ॥ २३ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥
मेतपोनयत् ॥ कुंभीपाकेक्षपञ्चाशुतेलक्रयनशादिते ॥ २४ ॥ यावद्विस्तृतत्रासोतावधीतव
ययो ॥ कुंभीपाकोमहावह्निदारुणः क्षेपणात्पुरा ॥ २५ ॥ तद्वृष्टामहदाश्रयेतपोविस्मयान्वि
वेगादागत्यतत्सर्वं यमाद्यवेदयत्तदायमस्तत्कौतुकं श्रुत्वा प्रेतपेन निवेदितं ॥ २६ ॥ चित्रमेत
माल्पितमानायविचारयत् ॥ तावदभ्यागतस्तत्र नारदः स्फुरत्प्रजितः ॥ २७ ॥ यमेन प्रजितः स
वत्सर्वं भ्रजन्मब्रवीत् ॥ ॥ नारदः ॥ ॥ नैवायानिरयान्मोक्तुं क्षमः स विवर्तनंदन ॥ २८ ॥ यस्मादं